

УДК 342.721

О.П. Шем'яков
І.В. Хохлова

**ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ
ЕКОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ
В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІТ-ТЕХНОЛОГІЙ**

В статті розглядаються питання правового захисту екологічної інформації в умовах розвитку ІТ-технологій. Робота є частиною комплексного дослідження правових проблем регулювання суспільних відносин в галузі використання і захисту екологічної інформації.

Ключові слова: *екологічна інформація, правовий захист, ІТ-технології, проблеми регулювання.*

В статье рассматриваются вопросы правовой защиты экологической информации в условиях развития IT-технологий. Работа является частью комплексного исследования правовых проблем регулирования общественных отношений в области использования и защиты экологической информации.

Ключевые слова: *экологическая информация, правовая защита, IT-технологии, проблемы регулирования.*

In the article questions of the legal protecting of ecological information are considered. In the article authors devoted to the complex and thorough research of legal problems of regulating social relations in the field of ecological information using and protecting.

Key words: *ecological information, legal defense, IT-technologies, adjustment problems.*

Організація і вибір корисної, достовірної і вичерпної інформації у сукупності зі знаннями окремих фактів, дійсних процесів, що протікають у суспільстві, обумовлює ухвалення правильного рішення, своєчасне передбачення і зменшення помилок в управлінні суспільним життям. Управлінське рішення, або рішення окремої людини базується на певній інформації, що є його основою та відтворює процес динаміки і циркуляції раніше набутих, отриманих і переданих далі знань. З іншого боку, відсутність або недостовірність інформації веде до необґрунтованих управлінських рішень і дій, що не сумісні з науковим управлінням та правовим упорядкуванням суспільних інформаційних відносин.

Розвиток інформаційно-комп'ютерних технологій та телекомунікаційних мереж призвели до усвідомлення таких явищ, як порушення балансу середовища проживання і вичерпання природних ресурсів, що викликані індустріалізацією за останні 200 років: щорічно, при

прискореному збільшенні населення (це приблизно на 90 млн. чоловік [1, с. 31]), з надр Землі вилучається 100 млрд. тонн копалин, з яких використовується тільки 2-3%. За останні 30 років споживання енергії виросло в 4 рази [2, с. 4], що супроводжується видобуванням 70% і перетворенням у відходи 90% світових природних ресурсів, які не поновлюються [2, с. 4].

Таким чином, за умов стійкої тенденції спрямування розвитку людства як інформаційного суспільства виникає потреба в аналізі різноманітних фактів наукового змісту екологічного характеру, визначення, поперед усього, якісної їх сторони та узагальнення знань щодо предмету дослідження. Взагалі в Україні дослідженню окремих питань інформатизації суспільства присвятили свої роботи такі вчені як І. Арістова, О. Баранова, В. Гавловський, О. Задорожний, Е.Захарова, Р. Капюжний, В. Наумов, В. Речицький, Р. Романов, І. Серова, Н.Сидоренко, О. Святоцький, О. Фролова, В. Цимбалюк, М. Швець та ін., однак увага захисту екологічної інформації в умовах розвитку інформаційно-комп'ютерних систем не приділялась, що і зумовило **актуальність** поданого дослідження.

Побудова інформаційного суспільства неможлива без врахування особливостей обігу різноманітної інформації, зокрема екологічної. Основні проблеми в цій сфері можна поділити на два блоки, що уявляють собою різні явища та потребують вирішення різних питань щодо, по-перше, інформаційної економіки - сконцентровані на можливості впливу інформаційно-комп'ютерних технологій та телекомунікаційних мереж на функціонування різних секторів економіки, зокрема споживання та відновлення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки та охорони природи, та по-друге, соціального аспекту - включають соціальні, політичні і культурні тощо завдання у зв'язку із екологізацією суспільства, а також розвитком інформаційно-комп'ютерних технологій та телекомунікаційних мереж. Захист якості життя людини, зокрема, захист довкілля, здобувають все більш актуальне значення.

Метою поданої роботи є розроблення теоретичних засад упорядкування в Україні суспільних відносин в галузі захисту екологічної інформації відповідно із положеннями світових стандартів з метою підтримки екологічної та інформаційної безпеки держави на основі аналітико-синтетичного осмислення теоретичних здобутків вчених різних галузей.

Широке застосування і розвиток інформаційно-комп'ютерних технологій та телекомунікаційних мереж сприяло підвищенню ролі

інформації і формуванню нового ресурсу забезпечення діяльності людини, суспільства і держави – інформаційного ресурсу. Саме у зв'язку з цим почалася формуватися нова галузь законодавства – інформаційне право, як публічно-правова основа суспільних інформаційних відносин з урахуванням умов і процесів інформаційного середовища. Інформаційне право – це комплексна система соціальних норм і відносин суб'єктів в інформаційній сфері, що виникають у процесі створення, збирання, зберігання, використання і поширення інформаційних ресурсів, які охороняються державою. Інформаційна сфера правового упорядкування – це суспільні відносини, що виникають у процесі інформаційної діяльності [1, с. 165-179].

З розвитком процесів щодо нового е-середовища електронний обмін екологічними даними та самі дані усе більше розглядаються як об'єкти цивільно-правових відносин [1, с. 167] і, таким чином, можна говорити про зміни у складі об'єктів прав, з погляду на їхню природу. Це може свідчити про необхідність досліджень щодо правового упорядкування електронно-інформаційних правовідносин стосовно екологічної інформації. Разом з тим, упорядкування вказаних відносин є складовою частиною державної інформаційної політики [2, с. 10], яка має відповідати існуючим міжнародним стандартам в цій галузі: в сучасній законодавчій практиці європейських країн спостерігається єдність поглядів на пріоритетні сфери нормативно-правового упорядкування відносин за умов розвитку новітніх інформаційно-комп'ютерних технологій та телекомунікаційних мереж.

У зв'язку з різним рівнем національного захисту даних і з метою уніфікації норм права Радою Європи була прийнята Конвенція № 108 "Про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних" від 28.01.1981 р., яка містить вісім Рекомендацій, які охоплюють різні напрямки захисту персональних даних, зокрема: бази даних наукових досліджень і статистики; соціальна безпека; екологічна безпека; захист прав людини в мережах Інтернет. В Хартії глобального інформаційного суспільства, встановлені основні принципи входження держав і країн в таке суспільство. Також вона визначає необхідність "розвитку ефективного та значимого механізму захисту якості життя у зв'язку з обробкою даних та забезпечення вільного обігу цих даних" [4].

Законодавче упорядкування суспільних інформаційних відносин щодо прав людини та основних свобод орієнтується на принципи Європейської Конвенції "Про захист прав людини та основних сво-

бод" (м. Рим, 04.11.50 р.) [5]. Що стосується захисту авторських прав, то традиційні закони про "копірайт" (закони про інтелектуальну власність) зараз вже не виконують свого призначення через появу таких об'єктів, як інтернет-сторінки, пірінгові мережі тощо. через зміни в засобах розповсюдження контенту законодавча база законів про інтелектуальну власність вимагає значної переробки [6].

Загальною проблемою для міністерств, державних комітетів та відомств є розкриття (доступ) екологічної інформації: деякі види відомостей повинні бути відкриті для широкого загалу. В США і Європі видані нормативні акти, що регулюють розкриття інформації для державних відомств. Помітимо, що звичайна публікація інформації ніякого відношення до розкриття не має. Система розкриття інформації визначається як умови, порядок і процедури взаємодії державних органів, які розкривають інформацію, і інших організацій, що мають за мету можливість знаходження конкретної інформації, яка розкривається, а також публічного і вільного доступу до неї в регламентований час. В Україні відомі ініціативи щодо розкриття інформації: розкриття законодавчої інформації, коротке інформування на окремих веб-сайтах про міністерства та державні комітети.

Здійснення угод за допомогою інформаційного середовища не можливе без міжнародної уніфікації у законодавчому закріпленні електронного документообігу. З метою стандартизації в галузі е-комерції 4 березня 2000 року був підписаний протокол про взаєморозуміння, що поєднує Міжнародну електротехнічну комісію (IEC), Міжнародну організацію по стандартизації (ISO), Міжнародний телекомунікаційний союз (ITU) та Європейську економічну комісію при ООН (UN/ECE). Вони розробляють модельні закони - типові акти, які з урахуванням норм міжнародного права мають варіанти можливих правових рішень тих чи інших питань.

Необхідна та важлива поява нових підходів у нормативному впорядкуванні обігу екологічних даних в частині лібералізації телекомунікаційного ринку, що повною мірою відповідає весвітньому переходу на цифрову обробку сигналів, адже стара нормативна база, яка розділяє телефонний, телевізійний, комп'ютерний і інші види інформаційного бізнесу, перешкоджає впровадженню інформаційно-комп'ютерних технологій передачі даних (наприклад, доступ до Інтернет-ресурсів по телевізійному кабелю).

Існують проблеми визначення міжнародної юрисдикції: в е-середовищі норми, що визначають юрисдикцію конкретної країни і зако-

нодавство якої необхідно використовувати, практично перестали працювати. З іншого боку, з'являються нові приватно-правові концепції ("договірна юрисдикція провайдерів") і підходи ("Декларація незалежності кіберпростору"). Комп'ютерна комунікація реалізована так, що правозастосування в будь-якій країні можна обійти, використовуючи можливості доступу до національної мережі з інших країн.

За наявності вказаних проблем найважливішим аспектом політики держави стає створення і упорядкування суспільних інформаційних відносин щодо ринку інформаційних ресурсів, інформаційних продуктів, інформаційних технологій і інформаційних послуг, включаючи вплив технологічного прогресу, інноваційних та інвестиційних процесів. Державне регулювання цього ринку також пов'язано із створенням умов конкуренції, боротьби з монополізмом окремих виробників.

Велика кількість інформаційних продуктів, послуг і новітніх інформаційно-комп'ютерних технологій приводить до необхідності постійного пристосування існуючих інститутів до інновацій. У березні 2000 року голови урядів та держав 15 країн ЄС проголосили стратегічне завдання щодо перетворення європейської економіки у "найбільш конкурентноздатну, побудовану на знаннях, динамічну економіку у світі". Прийняті рішення орієнтували уряди країн ЄС на швидкий розвиток економіки, побудованої на ефективному використанні інформаційно-комп'ютерних технологій, в тому числі Інтернет. Згодом деякі інші країни, серед яких є і Україна, прийняли рішення про впровадження подібних програм.

Таким чином, усі держави, що прагнуть займати передові позиції у світовому співтоваристві, розробляють і реалізують ефективну національну інформаційну політику і розглядають її як пріоритетне завдання державного керування з метою переходу до інформаційного суспільства демократичного типу. В Україні пріоритетними є прийняття або вдосконалення нормативно-правових актів в цій сфері. Закон повинен передбачати створення організаційно-правових умов регулювання діяльності щодо державних інформаційних ресурсів, зокрема екологічних; регулювати інформаційну взаємодію органів державної влади та міжнародний інформаційний обмін, контроль за станом безпеки в мережах передачі даних тощо.

Законотворча діяльність щодо захисту екологічної інформації повинна здійснюватися на наступних принципах: системний і комплексний підхід у рішенні питань правотворчості; фундаментальне і

прикладне теоретичне обґрунтування новачій у правовій сфері (деталізація понять, категорій, обґрунтування правових структур, правових формул тощо); залучення вітчизняних фахівців різних областей знань.

Дослідження нормативно-правової бази виявило ряд недоліків, зокрема: мають місце застарілі і неефективні норми, а також норми суперечливого чи помилкового змісту; норми права, що визначають захист екологічних даних вимагають гармонізації з положеннями відповідних міжнародних стандартів, а також, розробки і введення детального правового механізму щодо реалізації людиною її права на доступ до екологічної інформації.

Вважаємо за необхідне продовжити дослідження теоретичних засад законодавчого закріплення запропонованих концептуальних підходів до правового захисту екологічної інформації, що передбачають, зокрема: розвиток законодавства в галузі інформаційної взаємодії різних суб'єктів екологічних відносин і постійне удосконалення національного законодавства в цій сфері; захист даних екологічного моніторингу у зв'язку з їх автоматизованою обробкою; створення і удосконалення правових умов захисту права власності на інформаційні ресурси і інформаційні продукти щодо екологічних даних і створення правових умов функціонування ринку розглядаємих інформаційних ресурсів (а також інфо- продуктів, -технологій, -послуг); створення і удосконалення правового упорядкування відносин щодо трансграничних інформаційних потоків екологічних даних; законодавче і нормативне упорядкування відносин стосовно розвитку досліджень перспектив інформаційних технологій майбутнього. Все перелічене повинно обов'язково включати створення, удосконалення і надійне функціонування відповідних правових механізмів.

Державна інформаційна політика не обмежується забезпеченням інтересів засобів масової інформації. Інформаційні ресурси (зокрема, екологічні) формуються і використовуються в різних галузях народного господарства, тому е-середовище формується з метою вирішення функціональних завдань економіки, управління, фінансів, захисту прав людини, екологічної безпеки, безпеки держави тощо. Все це потребує цілеспрямованого упорядкування відносин в інформаційній сфері і прийняття необхідних законодавчих актів, перебудови діяльності органів влади, відповідальних за формування і реалізацію державної інформаційної політики.

Сьогодні розвиток інформаційного середовища визначається цілим комплексом нових взаємозв'язаних проблем, серед яких: швидка

зміна інформаційно-комп'ютерних технологій; зміни в законодавстві, що регулює окремі галузі інформаційної індустрії; переміщення капіталів в цю сферу, як найбільш прибуткову; висока конкуренція серед виробників, їх об'єднання і дезінтеграція; формування транснаціональних інформаційних потоків [1, с. 62].

Екологічна інформатизація повинна отримати соціологічну компоненту у обсязі поняття "правова інформатика", що буде сприяти її гуманітаризації і науковому становленню. Згідно визначення, що надає російський вчений О.Гаврилов, – "правова інформатика – це міждисциплінарна галузь знань про закономірності та особливості інформаційних процесів у сфері юридичної діяльності, про їх автоматизацію, про принципи створення і методики використання автоматизованих інформаційних систем, що розробляються для вдосконалення й підвищення ефективності юридичної діяльності, та рішення правових завдань на базі комплексного використання теорії і методології правових наук і методів математики, інформатики та логіки" [7, с. 66].

З точки зору управлінської діяльності, з урахуванням вищепроведеного дослідження та світового досвіду, можна дійти висновків про необхідність створення в організаційних структурах інспекторів екологічної інформатизації автономних, наукових підрозділів з правової інформатики. Головне їх призначення – дослідження стану, перспектив розвитку інформаційної діяльності в сфері екології та розробка відповідних програм, проектів, правих актів, гармонізованих із положеннями державної інформаційної політики. Без висновків вказаних підрозділів ніякі проекти не повинні розглядатися тендерними комісіями. Керівники вказаних підрозділів повинні мати захист від суб'єктивного впливу керівництва та виходити з політики інформатизації і сприяти переходу до гуманітарної інформаційної політики держави.

До головних організаційних функцій інспекторів екологічної інформатизації можна віднести: забезпечення прав та свобод і вільного розвитку творчості людини за умов збереження і підтримання екологічно чистого природного середовища; збільшення інформаційного та інтелектуального наповнення праці, суспільного виробництва та реалізації продукції за умов економії природних ресурсів; розвиток інтелектуальних можливостей засобів автоматизованої обробки екологічних даних.

Щодо розвитку гуманітарної складової екологічної інформатизації з точки зору підвищення рівня наукового державного управлін-

ня в інформаційній сфері потрібним є посилення наукового координування заходів стосовно державної інформаційної політики, що може передбачати створення державної ради з питань екологічної інформатизації як науково-дорадчого органу при Міжвідомчій комісії з інформаційної політики та інформаційної безпеки, утвореної відповідно до Указу Президента України від 6 грудня 2001 року № 1193, а також організацію консультативної ради із представників засобів масової інформації та приватного сектору, головним обов'язком якої є підготовка пропозицій для державної ради з питань екологічної інформатизації.

Зростання значення і накопичення еколого-інформаційних ресурсів, вимагає не тільки нетрадиційних підходів в правовому упорядкуванні різних суспільних відносин в е-середовищі, але і передбачає внесення організаційних змін на рівні структур державної влади щодо супроводження і управління процесами розвитку інформатизації в Україні. Оскільки екологічна інформатизація, як процес створення, перетворення і реалізації будь-яких знань через матеріалізацію інформаційних ресурсів, починає активно впливати на політичні, соціальні, економічні та інші процеси в суспільстві, то актуальною стає реструктуризація і перегляд компетенції та відповідальності органів державної влади, які повинні забезпечити розвиток інформатизації і сприяти створенню й впровадженню послідовної гуманітарної інформаційної політики держави на правовій основі.

Використана література:

1. Брыжко В.М., Цимбалюк В.С., Орехов А.А., Гальченко О.Н. е-будущее и информационное право / Под ред. доктора юридических наук, профессора Р.А.Каложного, доктора экономических наук, профессора, заслуженного деятеля науки и техники Украины Н.Я.Швецца. - К.: Интеграл, 2002. - 264 с.

2. Про внесення змін до Закону України "Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки" : Закон України № 2519-VI від 9 вересня 2010 / Урядовий кур'єр. - 13 жовтня 2010. - № 190. - С. 10.

3. Белецкая И. На пороге третьего тысячелетия. - К.: Преодоление, 1998. - 24 с.

4. Хартия защиты личных сведений в Интернет. (Принципы защиты прав пользователя информационных ресурсов сети Интернет). Проект Регионального Общественного Центра Интернет Технологий (РОЦИТ) России // www.rocit.ru/public/index.php3?Path=hartiya1.

5. Конвенція Ради Європи "Про захист прав людини та основних свобод" (Рим, 04.XI.1950 р.) та Протокол № 11 // Голос України. - 2001. - № 3 (2503). - С. 6-8.

6. Лессиг Л. Свободная культура / Пер. с англ. - М.: Прагматика Культуры, 2007. - 272 с.

7. Гаврилов В.В. Курс правовой информатики. Учебник для вузов. - М.: Издательство НОРМА (Издательская группа НОРМА-ИНФРА•М), 2000. - 432 с.

УДК 351.743

Ю.М. Красноносое

**ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ МІЛІЦІЇ
УКРАЇНИ З НАСЕЛЕННЯМ ЩОДО ПРОТИДІЇ
ЗЛОЧИННОСТІ (50-60-ТІ РР.ХХ СТ.):
ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ**

У статті розглядаються особливості розвитку форм взаємодії між громадськістю та радянською міліцією щодо охорони правопорядку в 50-60-ті рр. ХХ ст., визначаються організаційно-правові засади та традиції цього специфічного феномену радянської історії.

Ключові слова: співпраця, громадськість, міліція, правопорядок, добровільні народні дружини.

В статье рассматриваются особенности развития форм взаимодействия между общественностью и советской милицией по охране правопорядка в в 50-60-е гг. ХХ ст., определяются организационно-правовые основы и традиции данного специфического феномена советской истории.

Ключевые слова: сотрудничество, общественность, милиция, правопорядок, добровольные народные дружины.

In article features of development of forms of interaction between the public and the Soviet militia on law and order protection in in 50-60th XX are considered, organizational-legal bases and traditions of the given specific phenomenon of the Soviet history are defined.

Key words: collaboration, public, militia, law and order, voluntary public team.

Одним з провідних напрямів формування демократичного суспільства виступає розширення громадського контролю за соціальними та державними інституціями, створення механізму залучення населення до вирішення актуальних проблем розвитку країни. Вектори цього контролю різноманітні та динамічні, охоплюють практично всі сфери суспільного життя, в тому числі і таку специфічну як правоохоронна діяльність.